

Historisk forskning om Vita Bandet.

Av fil.dr. Hjördis Levin

Ibland skapas och sprids myter med en märklig förmåga att fastna i det allmänna medvetandet och vars ifrågasättande bemöts med aggressiva tillmälen i stället för sakargument. En sådan myt var den om den sexuella revolutionen. Feminister har alltid kämpat för sexuell frihet lät det och de har alltid haft ett gott förhållande till sexualliberalismen som hade jämställdhet mellan kvinnor och män på sitt program. Alla myter innehåller en gnutta av sanning och så även denna myt. Feminister har kämpat för kvinnans sexuella frihet, men den frihet som de tidiga feministerna ville ha hade inget med promiskuitet, pornografi, incest och andra sexuella missbruk att göra. Sexualliberaler var långt ifrån alltid förespråkare för jämställdhet mellan kvinnor och män.

På grund av olika omständigheter kom jag att börja forska om den tidiga kvinnorörelsen i Sverige och den övriga västvärlden. Min förvåning var stor, när jag upptäckte hur förvanskad historieskrivningen om den tidens aktiva kvinnor var. Deras kamp för kvinnans frihet från sexuellt förtryck framställdes som reaktionär och sexualfientlig och de kämpande kvinnorna som "frigida nuckor" vars "puritanska" och "asketiska" idéer och målsättningar var i det närmaste livsfarliga för människor med "sunda" sexuella behov. Samma resultat kom Sheila Jeffreys, 1/Australien, fram till, när hon forskade om den tidiga kvinnorörelsen i England.

Jag fylldes av en stark önskan att ge en rättvisande bild av den tidiga kvinnorörelsen och visa, att den redan för hundra år sedan gått till

storms mot samma typ av sexuellt missbruk som vi på 1970-talet stod inför. Min bok *Testiklarnas herravälde*. Sexualmoralens historia kom ut 1986 och fick tyvärr precis den typ av bemötande som jag beskrev i inledningen. En rad journalister och andra "kulturpersonligheter" gjorde allt de kunde för att skandalisera mig och boken. Några år senare disputerade jag på avhandlingen *Masken uti rosen*. Nymalt-husianism och födelsekontroll i Sverige 1880-1910. Propaganda och motstånd, vilken handlar om den s.k. sedlighetsstriden kring förra sekelskiftet. Den boken bemöttes av en kompakt tystnad från alla dagstidningars sida.

De kvinnor i sekelskiftesdebatten som sexualliberalerna betraktade som mest "reaktionära" var, icke oväntat, de religiösa kvinnorna. Även där visade sig epitetet totalt missvisande. I en uppsats om den dåtida kvinnorörelsen framkom, att den kristna nykterhetsföreningen Vita Bandet var betydligt radikalare i sina angrepp på manssamhället än både Fredrika Bremerförbundet och de socialdemokratiska kvinnorna. I en annan uppsats framkom Vita Bandets roll i kampen mot den reglementerade prostitutionen i början av 1900-talet. 2/ I mitt doktorsarbete upptäckte jag Vita Bandets insats i kvinnornas kamp mot Hinke Bergegrens propaganda för "kärlek utan barn" 1910.

När jag skrev boken *Kvinnorna på barrikaden*. Sexualpolitik och sociala frågor 1923- 36, vilken behandlar innehållet i tidningen *Tidevarvet*, utgiven under tolv av de s.k. fogelstak kvinnorna, noterade jag

Vita Bandets engagemang i kampen mot lösdrivarlagen och för sociala reformer till nytta för kvinnor och barn. När nämnda bok var färdig beslöt jag, att mitt nästa forskningsobjekt skulle handla om "kristna kvinnors deltagande i moraldebatten kring sekelskiftet 1900". Jag fann det viktigt att lyfta fram den radikalism som dessa kvinnor gav uttryck för. En god förebild hade jag i Vita Bandets mångåriga sekreterare Emilie Rathou som jag fick förmånen att skriva om i *Svenskt biografiskt lexikon* och vars radikala feminism fascinerade mig mycket. Ännu en artikel om Emilia Rathou publicerade jag i tidskriften *Vi Män* Nr 2, 2000 under rubriken "Drömmen om ett nyktert, sedligt och jämställt samhälle - hur gick det?"

Från början hade jag tänkt att undersöka ett flertal religiösa föreningar, inklusive Vita Bandet, men den idén har jag låtit vila. Källmaterialet om Vita Bandet är tillräckligt stort för att ensamt räcka till en bok. Jag har läst strängt taget allt som skrivits om Vita bandet i Sverige och är väl insatt i dess historia och verksamhet från sekelskiftet 1900 och fram till 1940. Mitt huvudsakliga källmaterial är tidskriften *Vita Bandet* som jag excerperat från dess första nummer 1904 till och med 1937. Jag ämnar gå fram till åtminstone 1940.

Min första presentation av forskningen om Vita Bandet skedde sommaren 1998 på konferensen "Gender, Sexuality and Christian Spirituality a Conflict?" vid Teologiska institutionen, Lunds Universitet under rubriken "Christian Women

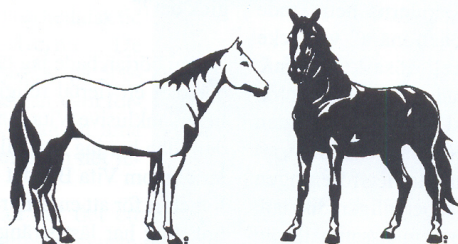

and the Morality Debate in Sweden at the turn of the Century {1900.}" I december samma år höll jag ett föredrag med samma rubrik under den internationella forskarkonferensen "Sex, State and Society, Comparative Perspectives on the History of Sexuality", vid Umeå University. Detta föredrag kommer att inom kort publiceras i en antologi innehållande samtliga bidrag vid nämnda konferens.

Den amerikanska kvinnohistoriska forskningen har också uppmärksammat Vita Bandet. Närmast tänker jag på Carol Mattingly från Louisiana State University, som skrivit boken "Well-Tempered Women. Nineteenth-Century Temperance Rhetoric." (1998).

Min förhoppning är att kunna sprida kunskap om Vita Bandets insats i det förgångna, som en fin förebild för dagens kämpande kvinnor, speciellt de unga som verkar sakna band till såväl förra sekelskiftets som 1970-talets kvinnorörelse. Det är viktigt att dagens unga kvinnor, som kallas "horor" på skolgården och som våldtas och misshandlas av manliga individer i alla åldrar, får veta, att de inte skall behöva ha det så, utan att det går att ta upp kampen och knyta an till en tidigare kamp och få klart för sig hur lurade vi kvinnor har blivit av pratet om "sexuell frigörelse". Emilie Rathou såg denna utveckling mycket klart redan i början av tjugotalet och påpekade den ständigt under ett par decennier.

Vita Bandets sommarläger i Gålsjö Bruk

Det var första gången som Vita Bandet i Ångermanland hade ett läger av det här slaget för flickor. Det visade sig att Gålsö Bruk var en alldeles utmärkt plats att vara på. Både flickorna och ledarna trivdes förträffligt.

Lägret pågick i fyra dagar och Vita Bandets syfte med lägret var att ta upp viktiga frågor, som unga flickor möter i vardagen.

På programmet stod bland annat etik och moral.

- Det låter litet tungt och många visste inte vad det var, men när vi började prata om vad som är rätt och

fel så blev det fart i diskussionen berättar Vita Bandets distriktsordförande Barbro Nilsson, som också var en av ledarna.

Litteratur, kultur och demokrati var andra ämnen som behandlades.

Margitta Wikner betonar just att lägret byggde på Vita Bandets ideologi om en drogfri kultur, om fred och världsgemenskap, samt en kristen grundinställning.

Eftersom Vita Bandet är en kvinnoorganisation är det naturligt att det bara är flickor på lägret. Det är speciellt viktigt att ta upp flickornas situation idag.

1/ **Jeffreys, S.**

- "Sex reform and anti-feminism in the 1920s" *The Sexual Dynamics of History. Edited by London History Group.* London 1983.
- "'Free from all uninvited touch of man': Women's campaigns around sexuality, 1880-1914." *Sexuality Papers. Male Sexuality and the Social Control of Women.* London 1984.
- *The Spinster and Her Enemies: Feminism and Sexuality, 1880-1930.* London 1985.
- 2/ **Frangeur-Sonden, R. Linner, M.**
- "Kvinnans frigörelse. Argument i ett antal kvinnotidskrifter." *Kvinnomystik och kvinnopolitik under redaktion av Gunnar Qvist. Meddelande från historiska institutionen I Göteborg Nr 6, Göteborg 1974 s 125-162.*
- Johansson, Gunilla,**
- "Motståndet mot reglementeringen!" *Ett onödigt ont. En antologi mot prostitution. Redigerad av Gunilla Fredelius.* Stockholm 1978.

Det känns som om det vore lättare att prata om stora och svåra saker när det bara är flickor med. Till exempel- Hur reagerar man när killarna skriker fula saker efter en? Varför finns det våldtäktsmän? Varför prostituerar sig flickor i fattiga länder? Varför dricker ungdomar sprit?

- Vi ville väcka tankar och öppna ögonen och prata om sådant man inte pratar om i vardagslag berättar Barbro men flickorna skulle ju ha roligt tillsammans också så vi bakade tunnbröd, målade tavlor, grillade, läste böcker, gick naturstigar, badade i sjön plus en mängd andra aktiviteter.

Alla flickorna stortrivdes på Gålsö och tyckte att det var ett jättekul sommarläger.